

Beschermwaardigheidsstoetsing

Wandschildering Geert Spuybroek – Erasmus MC, Dijkzigt ziekenhuis, 3de verdieping

Toetsingscommissie beschermwaardigheid (TCB)

Versie: 1 augustus 2022

Beschermwaardigheidstoetsing

In dit rapport wordt verslag gedaan van de beschermwaardigheidstoetsing betreffende de wandschildering van Geert Spuybroek op de derde verdieping van het voormalige Dijkzigt ziekenhuis. De sloop van dit gebouw was gaande ten tijde van de uitvoering van de toetsing.

Commissie

Deze toetsing is uitgevoerd door de toetsingscommissie beschermwaardigheid (TCB). De TCB is ingesteld door de stichting Museumregister Nederland op grond van de Leidraad Afstoting Museale Objecten (LAMO) en de Erfgoedwet.

De basisbezetting van de TCB bestond voor deze toetsing uit: voorzitter Heleen Buijs, vicevoorzitter Emilie Huisman, museaal expertleden Agnes Vugts en Jan Joris Visser. Als secretariaat van de commissie traden bij deze toetsing op: Ellie Bruggeman en Nicole Vieveen van Museumregister Nederland.

Per toetsing wordt de basisbezetting van de TCB aangevuld met deskundigen ter zake van de specifieke eigenschappen van de objecten of (deel)collecties waarop de toetsing betrekking heeft. Eén van deze deskundigen kan door de opdrachtgever tot toetsing voorgedragen worden. De overige deskundigen worden voorgedragen door of via het TCB deskundigenteam.

De opdrachtgever van deze toetsing heeft afgezien van een voordracht. Voor de toetsing zijn de volgende deskundigen benoemd door het bestuur van de stichting Museumregister Nederland:

- Rutger Morelissen, specialist conservering en restauratie en wederopbouwkunst.
- Siebe Thissen, specialist Rotterdamse kunst.

Zitting

De commissie heeft de toetsing behandeld tijdens een virtuele zitting op dinsdag 26 juli 2022. Tijdens een voorbespreking op dinsdag 5 juli 2022 zijn video-opnamen gemaakt van de wandschilderingen.

Aanleiding

De raad van bestuur van het Erasmus MC heeft de TCB verzocht om beschermwaardigheidstoetsingen uit te voeren met betrekking tot twee wandschilderingen in het voormalige Dijkzigt ziekenhuis, die ontdekt zijn tijdens de sloopwerkzaamheden aan het gebouw bij de verwijdering van de voorzetwanden waarachter deze zich bevonden.

Rapport

Per wandschildering is een beschermwaardigheidstoetsing uitgevoerd en een rapport opgesteld. Dit rapport betreft de wandschildering op de derde verdieping van het voormalige Dijkzigt ziekenhuis.

Geraadpleegde informatie

Ontvangen documentatie van Erasmus MC

- Bijlage 01_Adviesnotitie wandkunst H gebouw_Bijlage 6b .docx
- Bijlage 01a__P4A7689.tif (afbeelding 'Eibernest' voor verwijdering afvoerbuizen)
- Bijlage 01b__P4A7685.tif (afbeelding 'Eibernest' voor verwijdering afvoerbuizen)
- Bijlage 01c__P4A7701.tif (afbeelding muurschildering op de derde verdieping voor verwijdering afvoerbuizen)
- Bijlage 01d__P4A7694.tif (afbeelding 'Eibernest' voor verwijdering afvoerbuizen)
- Bijlage 01e__P4A7698.tif (afbeelding muurschildering op de derde verdieping voor verwijdering afvoerbuizen)
- Bijlage 02_polaroid foto Spuybroek linker foto rechter anoniem.jpg
- Bijlage 03_inventarislijst percentage regeling bouw Dijkzigt Ziekenhuis Rdam.jpg
- Bijlage 04_inventarislijst met vermelding G Spuybroek.jpg
- Bijlage 05_contactsheet met Spuybroek Eibernest.jpg
- Bijlage 06_achterzijde foto's links Spuybroek Eibernest rechts Anoniem
- Bijlage 08a__P4A8111-2.jpg/tif (afbeelding 'Eibernest' na verwijdering afvoerbuizen)
- Bijlage 08b__P4A8114.jpg/tif (afbeelding muurschildering op de derde verdieping na verwijdering afvoerbuizen)

Aanvullend ontvangen documentatie van dhr. Lars Spuybroek

- Bijlage LS_01_Toelichting-op-beeldmateriaal-voor-dossier-Spuybroek_2022-07-06.pdf
- Bijlage LS_02_Toelichting-op-wandschilderingen_LarsSpuybroek_2022-07-06.pdf
- Bijlage LS_03_IMG_4521-IJzerplastiek.jpg
- Bijlage LS_04_IMG_4524-Eibernest.jpg
- Bijlage LS_05_IMG_4525-H3.jpg
- Bijlage LS_06_IMG_4526-H3.jpg
- Bijlage LS_07_IMG_4527-H3-ontwerpschets.jpg
- Bijlage LS_08_IMG_4528-H3-ontwerpschets.jpg
- Bijlage LS_09_IMG_4530-H3-ontwerpschets-aantekening.jpg
- Bijlage LS_10_IMG_4531-H3-verzameld.jpg
- Bijlage LS_11_IMG_4532-H3-verzameld.jpg
- Bijlage LS12_Toelichting-op-oeuvre+afbeeldingen_LarsSpuybroek_2022-07-21.pdf
- Bijlage LS12_01_Spuybroek_Emmeloord1954_1.jpg
- Bijlage LS12_02_Spuybroek_Metaalplastiek1958_1.jpeg
- Bijlage LS12_02_Spuybroek_Metaalplastiek1958_2.jpeg
- Bijlage LS12_03_Spuybroek_Eibersnest1959_Rdam_1.jpeg
- Bijlage LS12_04_Spuybroek_Nijmegen1964_1.jpeg
- Bijlage LS12_04_Spuybroek_Nijmegen1964_2.jpeg
- Bijlage LS12_05_Spuybroek_Ivia_Rdam1967_1.jpeg
- Bijlage LS12_05_Spuybroek_Ivia_Rdam1967_2.jpeg
- Bijlage LS12_05_Spuybroek_Ivia_Rdam1967_3.jpeg
- Bijlage LS12_05_Spuybroek_Ivia_Rdam1967_4.jpeg
- Bijlage LS12_06_Spuybroek_Spijkenisse1971_1.jpeg
- Bijlage LS12_06_Spuybroek_Spijkenisse1971_2.jpeg
- Bijlage LS12_06_Spuybroek_Spijkenisse1971_3.jpeg
- Bijlage LS12_07_Spuybroek_Rotterdam1972_1.jpg
- Bijlage LS12_07_Spuybroek_Rotterdam1972_3.jpg
- Bijlage LS12_07_Spuybroek_Rotterdam1972_4.jpg
- Bijlage LS12_07_Spuybroek_Rotterdam1972_5.jpeg
- Bijlage LS12_08_Spuybroek_Lombardijen1973_1.jpeg
- Bijlage LS12_08_Spuybroek_Lombardijen1973_2.jpeg
- Bijlage LS12_09_Spuybroek_Huizen1974_1.jpeg
- Bijlage LS12_09_Spuybroek_Huizen1974_2.jpeg

- Bijlage LS12_09_Spuybroek_Huizen1974_3.jpeg
- Bijlage LS12_09_Spuybroek_Huizen1974_4.jpeg
- Bijlage LS12_10_Spuybroek_Driebergen1975_1.jpeg
- Bijlage LS12_10_Spuybroek_Driebergen1975_2.jpeg
- Bijlage LS12_11_Spuybroek_Amsterdam1976_1.jpeg
- Bijlage LS12_11_Spuybroek_Amsterdam1976_3.jpeg
- Bijlage LS12_11_Spuybroek_Amsterdam1976_5.jpeg

Overige geraadpleegde bronnen / literatuur

- Overzicht van monumentale opdrachten in openbare en particuliere gebouwen (3. Dijkzigt-ziekenhuis) (Bijlage 07A, ontvangen via Yteke Spoelstra)
- Krantenknipsel van de Rijksvoorlichtingsdienst uit de Nieuwe Rotterdamse Courant, 15 september 19xx, no. 62 (bijlage 07D, ontvangen via Yteke Spoelstra)
- RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis: Archief persdocumentatie kunstenaars (PDO/Nederlandse Kunstenaars)
- RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis: Archief documentatie moderne en hedendaagse kunst (MHK/Ned./Monumentale Kunst/Muurschilderkunst)
- Stadsarchief Rotterdam: Persmap officiële ingebruikstelling ziekenhuis Dijkzigt 18 sept. 1961, nummer toegang G000010569 / signatuur: XX F 716.
- Stadsarchief Rotterdam: Archief van de Commissie voor de Percentageregeling (beeldende kunst), Rotterdam (1950) 1960-1981, nummer toegang 752.
- Stadsarchief Rotterdam: Rotterdamsche Kunststichting: uitnodigingen en aankondigingen 1950-2005 (1950-1975), nummer toegang G000042221 / signatuur PV 2.7.2.
- Stadsarchief Rotterdam: Rotterdamsche Kunststichting: tentoonstellingscatalogi, 1949-2002 (1950-1975), nummer toegang G0000472217 / signatuur PV 2.7.1.
- 'In Dijkzigt krijgt kunst 'n kans', *Het Rotterdamsch Parool* 23 augustus 1960.
- *Het Dijkzigt-Ziekenhuis te Rotterdam: ontworpen door Ir. A. Viergever in samenw. met P.J. van der Schaar, H.J. Valk, L.E. Wisse*, Rotterdam: Dijkzigt Ziekenhuis 1961.
- Henny de Groot, *Het Academisch Ziekenhuis Rotterdam: een beeldverslag van de geschiedenis van het Ziekenhuis Dijkzigt en het Sophia Kinderziekenhuis die, sinds 1 mei 1971, samen het Academisch Ziekenhuis Rotterdam vormen*, Alphen aan den Rijn: Stafleu's Wetenschappelijke Uitgeversmaatschappij 1981.
- 'Dagelijkse Kroniek 1992', *Rotterdams Jaarboekje* 1993, 10de reeks, 1ste jaargang, p. 42-44.
- Helena van der Kraan, *Dijkzigt Ziekenhuis Rotterdam*, Rotterdam: Kunstcommissie Erasmus MC 2006.
- T. van Straaten-Santegoets, *Teken aan de wand. Wandschilderingen van het Dijkzigtziekenhuis* (doctoraalscriptie Open Universiteit Nederland), 2007.
- Wijnand Galema e.a., *In opdracht, zestig jaar percentageregeling beeldende kunst bij rijksgebouwen*, Amsterdam: Boom uitgevers 2011.
- Wilma van Giersbergen, *Rotterdamse Meesters. Twee eeuwen kunstacademie in Rotterdam: 1773-1998*, Leiden: Primavera Pers 2012.
- Frans van Burkom, Yteke Spoelstra, Simone Vermaat, *Kunst van de wederopbouw in Nederland 1940-1965. Experiment in opdracht*, Rotterdam: NAI010 uitgevers 2013.
- Website Flevoland Erfgoed (<https://www.flevolanderfgoed.nl>)

Objectbeschrijving wandschildering op de derde verdieping

Het gaat om een wandschildering van Geert Spuybroek (1920-2004) op de derde verdieping van het voormalige Dijkzigt ziekenhuis te Rotterdam. Het werk bevindt zich tegen de zijwand van een personeelslift, in de zogenaamde noord-midden vleugel ter hoogte van het trappenhuis. Deze verdieping werd bij de opening van het ziekenhuisgebouw gebruikt door de afdeling intern/ inwendige geneeskunde.¹

De schildering is aangebracht op stuc en heeft een formaat van 335 x 229 cm (inclusief 6 cm plint). De schildering is voorzien van een signatuur (ingekrast in het zwarte vlak linksonder).

De exacte datum van vervaardiging is niet bekend. Op grond van informatie ontvangen van dhr. Lars Spuybroek, zoon van de kunstenaar, wordt deze schildering gedateerd begin jaren 70.² Er is geen titel van dit werk bekend. In dit rapport wordt verwezen naar het werk als 'wandschildering op derde verdieping'.

De voorstelling toont een abstract figuur, opgebouwd uit verschillende kleurvlakken en uitgevoerd in een breed kleurenpalet (voornamelijk blauw, rood en geel). Binnen deze vlakken is een kleurschakering zichtbaar. Er zijn enkele ontwerptekeningen (in aquarel) van deze wandschildering bewaard gebleven.³

Figuur 2 (bijlage 08b): Wandschildering op derde verdieping van het voormalige Dijkzigt ziekenhuis. Foto: Erasmus MC

¹ Zie de ontwerptekeningen voor het gebouw in de publicatie: *Het Dijkzigt-Ziekenhuis te Rotterdam: ontworpen door Ir. A. Viergever in samenw. met P.J. van der Schaar, H.J. Valk, L.E. Wisse*, Rotterdam: Dijkzigt Ziekenhuis 1961.

² Correspondentie met dhr. Lars Spuybroek, 6 juli 2022 (bijlage LS_02)

³ Ontwerpschetsen voor de muurschildering op de derde verdieping (bijlage LS_07 en LS_08).

Referentiekader beschermwaardigheidstoetsing

De toetsing is uitgevoerd aan de hand van het referentiekader van de Erfgoedwet voor beschermwaardigheid van cultuurgooden. In de zin van de Erfgoedwet gelden hiervoor de volgende criteria, namelijk dat het moet gaan om een cultuurgood of verzameling van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis die onvervangbaar en onmisbaar is voor het Nederlands cultuurbezit.

Voor het criterium onvervangbaar wordt uitgegaan van: er zijn geen gelijke of gelijksoortige voorwerpen in goede staat in het Nederlandse cultuurbezit aanwezig. Voor onmisbaar geldt als uitgangspunt dat het cultuurgood minimaal één van de volgende functies vervult: symboolfunctie, schakelfunctie of ijkfunctie.

Een toetsing van de beschermwaardigheid van aard- en nagelvast aan een gebouw verbonden objecten, waarvan in deze casus sprake is, past bij strikte uitleg niet binnen de artikelen over vervreemding in de Erfgoedwet (art. 4.17- 4.21). De uitgangspunten voor vervreemding hebben namelijk betrekking op roerende objecten.

De TCB heeft onderhavige toetsing uitgevoerd met gebruikmaking van de waarderingscriteria van de methodiek 'Op de Museale weegschaal' en heeft vervolgens de criteria voor beschermwaardigheid uit de Erfgoedwet doorlopen.

Waardering aan de hand van de methodiek 'Op de Museale weegschaal'

Referentiekader

Het referentiekader voor de beschermwaardigheidstoetsing is nationaal (Nederland).

Kenmerken

Toestand:

De toestand van de wandschildering is redelijk. Ondanks de aanwezige beschadigingen, van eerdere aanhechtingspunten van de voorzetwand met name langs de randen, en aanwezigheid van vocht, is de verflaag grotendeels in tact. Mede met behulp van het beeldmateriaal dat beschikbaar is van de periode na vervaardiging, en het op 21 juli 2022 door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed uitgevoerde onderzoek met X-ray fluorescence (XRF) naar alle kleuren van de wandschildering en de materiaalmonsters voor bindmiddelanalyse, zijn de aanwezige lacunes in principe te herstellen en kan het geheel weer in goede conditie gebracht worden.

Ensemble:

Het werk maakt thans geen deel uit van een ensemble. Wel vormde de wandschildering, die specifiek voor de locatie werd vervaardigd, een geheel met de architectuur, het interieur en de andere wandkunstwerken die gemaakt zijn voor het Dijkzigt ziekenhuis.

Herkomst:

De wandschildering op de derde verdieping werd ontworpen en uitgevoerd door Geert Spuybroek. Op basis van de informatie ontvangen van dhr. Lars Spuybroek dateert dit werk uit de eerste helft van de jaren 70 en werd het werk gefinancierd en aan het Dijkzigt ziekenhuis geschonken door dr. A.L.C. Schmidt.⁴ Professor dr. A.L.C. Schmidt was hoogleraar Verloskunde en hoofd van de afdeling gynaecologie van de Rotterdamse ziekenhuizen. Hij was een aantal jaar daarvoor ook betrokken bij de opdracht voor de wandschildering 'Eibernest' op de achtste verdieping van het Dijkzigt ziekenhuis.⁵

Zeldzaamheid en representatie:

Binnen de bewaard gebleven monumentale wandkunst uit de (late) wederopbouwperiode acht de TCB de wandschildering van Geert Spuybroek op de derde verdieping van het Dijkzigt ziekenhuis opmerkelijk. De TCB acht de wandschildering opmerkelijk in zijn bijzonderheid qua techniek en kleurgebruik.

De TCB ziet in deze wandschildering een interessant voorbeeld van de artistieke ontwikkeling van Geert Spuybroek, waarbinnen over tijd het kleurenpalet breder en feller is geworden, en de stijl meer abstract.

De TCB beschouwt de wandschildering ook als zeldzaam binnen het oeuvre van Geert Spuybroek.

Voor zover bij de TCB bekend zijn er in totaal vier wandschilderingen door deze kunstenaar gemaakt, waarvan er reeds twee verloren zijn gegaan door sloop. De enige andere nog bewaard gebleven wandschildering van Spuybroek betreft 'Eibernest', het werk op de achtste verdieping van het voormalige Dijkzigt ziekenhuis, waarvan de sloop vordert ten tijde

⁴ Correspondentie met dhr. Lars Spuybroek, 6 juli 2022, met vermelding dat beide werken van Geert Spuybroek voor het Dijkzigt ziekenhuis werden gefinancierd en als geschenk aan het ziekenhuis werden aangeboden door dr. A.L.C. Schmidt (bijlage LS_02).

⁵ Lijst 'Geschenken, aangeboden aan ziekenhuis Dijkzigt' afkomstig uit het archief van het Erasmus MC (bijlage 04)

van de uitvoering van het beschermwaardigheidstoetsing. Van de andere kunstwerken die door verschillende kunstenaars specifiek voor het Dijkzigt Ziekenhuis werden vervaardigd, zijn diverse werken bij de sloop veilig gesteld en deels herplaatst. Bij de besluitvorming over die eerdere uitnamen zijn de werken van Spuybroek niet meegewogen, omdat de aanwezigheid onbekend was (verborgen achter voorzetwanden).

Binnen het oeuvre van monumentale kunstwerken van Geert Spuybroek, dat bij de TCB bekend is, zijn verder enkele muurreliëfs bewaard gebleven (Emmeloord). Voorts nog (vermoedelijk) resterend: een metaalplastiek in particulier bezit in Zeist (niet zeker), een staalsculptuur in Spijkenisse, een staalplastiek in Rotterdam, Lombardijen, een glasmozaïek in Huizen (niet zeker) en een lichtobject in Amsterdam.⁶

Cultuurhistorisch

Historisch:

Over de kunstenaar Geert Spuybroek is (nog) weinig bekend. Uit diverse bronnen blijkt dat hij zeer gewaardeerd werd als docent, en bij verschillende onderwijsinstellingen werkzaam is geweest, waaronder het Erasmiaans Gymnasium te Rotterdam, de Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag, de Academie voor Beeldende Kunsten Rotterdam (ook kort als decaan) en de Nutsacademie Rotterdam. Bij de Nutsacademie Rotterdam was hij medeoprichter van de richting Esthetische Vorming. In 1992 werd Geert Spuybroek om zijn verdiensten als 'beeldend vormgever' benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.⁷

Op grond van de beschikbare informatie ziet de TCB Geert Spuybroek als belangrijke figuur binnen het artistieke klimaat van Rotterdam. De uitnodiging aan Spuybroek om wandschilderingen te vervaardigen voor het Dijkzigt Ziekenhuis, naast de wandschilderingen van andere vooraanstaande kunstenaars in die tijd, Louis van Roode, Dolf Henkes, Johan van Reede en Kees Franse, is hier ook een voorbeeld van. De opdrachten voor (monumentale) werken die hij elders kreeg, geven aan dat Geert Spuybroek ook landelijk enige bekendheid genoot.

In de huidige tijd is Geert Spuybroek een vrij onbekende naam. Hierbij moet worden opgemerkt dat er nog maar beperkt onderzoek is gedaan naar monumentale kunst uit de wederopbouwperiode, en er nog weinig belangstelling bestaat voor deze specifieke kunstvorm binnen de Nederlandse kunstgeschiedenis. Hierdoor ontbreekt een goed overzicht. Dit maakt het lastig om uitspraken te doen inzake de positie van Geert Spuybroek hierbinnen. Veel toonaangevende kunstenaars uit die periode zijn mogelijk onterecht in de vergetelheid geraakt. Onbekendheid is derhalve geen volledige indicator voor het belang van een kunstenaar.

Artistiek:

De TCB acht de wandschildering op de derde verdieping opmerkelijk in zijn bijzonderheid qua techniek en kleurgebruik.

Bij de TCB roept de wandschildering visuele associaties op van werk van andere kunstenaars, waaronder de Oekraïens-Franse kunstenaar Sonia Delaunay (1885-1979) en de Franse schilder en beeldhouwer Fernand Léger (1881-1955). Kunstenaars met wie hij mede vanuit zijn docentschap ongetwijfeld goed bekend moet zijn geweest.

De TCB ziet deze wandschildering als een interessant voorbeeld van de artistieke ontwikkeling van Geert Spuybroek, waarbinnen over tijd het kleurenpalet breder en feller is

⁶ Correspondentie met dhr. Lars Spuybroek, 21 juli 2022, inclusief ontvangen afbeeldingen m.b.t. overige monumentale werken van Geert Spuybroek (bijlagen LS12_01 t/m LS12_11).

⁷ 'Dagelijkse Kroniek 1992', *Rotterdams Jaarboekje* 1993, 10de reeks, 1ste jaargang, p. 42-44.

geworden, en de stijl meer abstract. De suggestie van reliëf door middel van kleurschakering binnen de kleurvlakken, die in zijn vroegere werk al zichtbaar is, blijft hij toepassen. Geert Spuybroek koos bewust voor de kleuren en nuances in zijn werk, en hield rekening met de effecten van lichtval.

Hoewel de wandschildering verwantschap vertoont met het werk van eerder genoemde, internationale kunstenaars, ziet de TCB deze stijl in Nederland als behoorlijk uniek.

De TCB heeft gedurende haar onderzoek voor de beschermwaardigheidstoetsing geen inzicht verkregen in het oeuvre van vrij werk van Spuybroek, en kan de artistieke ontwikkeling van Spuybroek binnen het monumentale werk daardoor niet ook daaraan relateren.

Informatief:

De informatieve waarde van de wandschildering zit deels in de materialen die gebruikt zijn. Deze materialen geven inzicht in het materiaalgebruik door kunstenaars in die periode en kunnen daarmee ook waardevolle informatie verschaffen t.b.v. conservering en restauratie van kunst uit de wederopbouwperiode. Op 21 juli 2022 zijn alle kleuren van de wandschildering onderzocht met X-ray fluorescence (XRF) en zijn monsters genomen voor bindmiddelanalyse. De resultaten hiervan waren ten tijde van de voltooiing van de beschermwaardigheidstoetsing nog niet beschikbaar.

Ook is de invulling van het opdrachtgeverschap voor de vervaardiging van de wandschildering interessant. Het betreft een voorbeeld van opdrachtgeverschap door personen die werkzaam waren voor het ziekenhuis, 10 jaar na de opening van het nieuwe ziekenhuis. Ten tijde van de opening van het nieuwe Dijkzigt ziekenhuis werden diverse kunstwerken geschonken door nauw bij het Dijkzigt ziekenhuis betrokken partijen.⁸

Voorts bevat de wandschildering mogelijk een referentie naar de plek in het gebouw waar het voor vervaardigd is, namelijk de afdeling interne geneeskunde. De verschillende onderdelen in de voorstelling kunnen geïnterpreteerd worden als inwendige organen en hun werking. Ook bij andere kunstwerken in het Dijkzigt ziekenhuis is een dergelijke relatie terug te zien.

Sociaal-Maatschappelijk

De schildering past in de ideologie van het ziekenhuis, dat toen ongeveer tien jaar bestond. Niet alleen het dubbele-corridor-ontwerp, dat werd overgenomen uit het buitenland en wat een grote verbetering voor het welzijn van het personeel zou betekenen was nieuw en revolutionair, maar ook de decoratie die werd aangebracht. Zo blijkt ook uit de berichtgeving in de pers bij de opening van het ziekenhuis: "Want in dit ziekenhuis is en belooft verder wel een zeer bijzonder ziekenhuis te worden, waarin radicaal is gebroken met de vroegere opvattingen over het onderbrengen van patiënten. Alle wanden, alle deuren, alle kamers en alle zalen hebben kleur gekregen. Kale witte wanden behoren er definitief tot het verleden."⁹ In deze periode vindt een omslag plaats naar een ziekenhuis met meer aandacht voor het op het gemak stellen van de patiënt en het welzijn van personeel, waarbij de grote en indrukwekkende wandkunstwerken ongetwijfeld een belangrijke rol hebben gespeeld.

⁸ Lijst 'Geschenken, aangeboden aan ziekenhuis Dijkzigt' afkomstig uit het archief van het Erasmus MC (bijlage 04)

⁹ 'In Dijkzigt krijgt kunst 'n kans', *Het Rotterdamsch Parool* 23 augustus 1960.

Beleving:

De wandschildering wordt gezien als een aansprekend werk met een hoge belevingswaarde.

De wandschildering is gemaakt voor de afdeling interne geneeskunde van het Dijkzigt ziekenhuis. Hoewel het werk bedoeld is voor deze specifieke plaats en situatie acht de TCB de wandschildering niet zo specifiek, dat deze niet goed op een andere locatie zou kunnen functioneren en een nieuwe belevingswaarde kan krijgen, mede gezien de langzaam groeiende belangstelling en waardering voor dit type kunstwerken.

Gebruik

Museaal:

De wandschildering wordt in de huidige situatie niet gebruikt voor presentatie, educatie en/of onderzoek. De TCB ziet wel mogelijkheden om het werk te musealiseren of te herplaatsen in een (semi-)openbaar gebouw.

Economisch:

Op dit moment heeft het werk geen economische waarde.

Waardering beschermwaardigheidscriteria Erfgoedwet

Onvervangbaarheid

De TCB acht de wandschildering op de derde verdieping van het voormalige Dijkzigt Ziekenhuis niet onvervangbaar binnen het referentiekader nationaal.

Hoewel bij de TCB geen andere, niet door de sloop van het Dijkzigt ziekenhuis bedreigde, wandschilderingen van Geert Spuybroek bekend zijn, en er slechts enkele werken resteren binnen het beperkte oeuvre van monumentale kunst van Spuybroek, neemt deze wandschildering binnen de monumentale wandkunst in algemene zin geen buitengewone positie in.

De TCB acht de wandschildering wel opmerkelijk in zijn bijzonderheid qua techniek en kleurgebruik. Binnen het bewaard gebleven oeuvre van monumentale kunst van Spuybroek is het een uniek voorbeeld van zijn stijl binnen later monumentaal werk.

Onmisbaarheid

Symboolfunctie:

De TCB acht de wandschildering van Spuybroek een representant van de monumentale wederopbouwkunst, in het bijzonder in relatie tot het gebouw van het Dijkzigt ziekenhuis, maar geen representatief voorbeeld dat van overtuigend belang is voor het Nederlandse collectieve geheugen.

Schakelfunctie:

Hoewel de wandschildering refereert aan Spuybroek als vervaardiger, aan professor dr. A.L.C. Schmidt als (mede) opdrachtgever, en aan de vernieuwende ideologie m.b.t. architectuur en decoratie die werd toegepast bij het Dijkzigt ziekenhuis, welke revolutionair was in Nederland, acht de TCB de rol van de wandschilderingen in de herinnering hieraan niet van overtuigend belang voor het begrip en appreciatie van de Nederlandse (cultuur) geschiedenis.

Ijkfunctie:

De wandschildering vervult geen ijkfunctie. Er is te weinig over het werk bekend om deze functie te kunnen vervullen.

Conclusie

Op grond van het vorenstaande acht de TCB de wandschildering van Geert Spuybroek op de derde verdieping van het voormalige Dijkzigt ziekenhuis onvervangbaar noch onmisbaar voor het Nederlands cultuurbezit, en dus niet beschermwaardig binnen het referentiekader nationaal.

Hoewel op grond van de toetsing niet voldaan wordt aan de criteria voor nationale beschermwaardigheid is er wel sprake van een bijzonder werk en interessante kunstenaar in een originele context.

De TCB acht het om die reden aanbevelingswaardig om verdwijning van het werk uit de omgeving van het Erasmus MC te voorkomen. Herplaatsing van de wandschildering binnen het nieuwe gebouw zou het ziekenhuis van - voor Rotterdam belangwekkende - historische context kunnen voorzien. Herplaatsing kan door uitname van de wandschildering middels de strappo techniek die bij eerdere uitname van wandschilderingen in het Dijkzigt ziekenhuis succesvol is toegepast. De TCB acht het ook niet ondenkbaar om een reproductie van het werk te laten maken, gebruik makend van het beschikbare beeldmateriaal en de informatie die via het materiaal technisch onderzoek verworven is. Anders verdient onderzoek naar mogelijkheden voor herplaatsing op een andere passende locatie aanbeveling.

Afstemming met de erfgenamen van Geert Spuybroek hierover is vanzelfsprekend essentieel.

Gezien de positie van de wandschildering binnen de monumentale wederopbouwkunst in Rotterdam én in Nederland, en de informatie die het werk – in context maar ook in materiaalgebruik – kan bieden bij onderzoek naar vergelijkbare werken, adviseert de TCB ten eerste om alle beschikbare informatie bijeen te brengen en toegankelijk te maken, onder andere via het RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis.

In algemene zin benadrukt de TCB het belang van meer onderzoek naar monumentale kunst uit de wederopbouwperiode in Nederland. Veel toonaangevende kunstenaars uit die periode zijn mogelijk onterecht in de vergetelheid geraakt.

Binnen deze toetsing heeft de TCB zich moeten baseren op de beschikbare informatie. Het is echter niet ondenkbaar dat via meer onderzoek nieuwe informatie over Geert Spuybroek naar boven komt, dat zijn werk mogelijk in een ander daglicht zet.

Tenslotte benadrukt de TCB het grote belang om bij aanvang van verbouwing/sloop meer tijd en geld te reserveren voor de waardering van gebouw gebonden kunst en onderzoek naar de mogelijkheden voor behoud van het werk, intern of extern.